

העדות בבית דין.

ומה הקולא בדיני ממונות, הלא אף בדיני נפשות, אינה עדות מוכחשת?¹

והלא אמר רב הסדא: עד אחד אומר: "בסייף חרב הרגו", ואחד אומר: בארירן גרזן הרגו" — אין זה נכון אינה עדות מכוונת, כלומר, מתאימה, [מלשון הפסוק (דברים יג): והנה אמת "נכון" הדבר] ועדות מוכחשת היא.

אבל, אם אחד אומר: "כליו בגדיו של הרוצח או של הנרצח היו שחורים", ואחד אומר: "כליו לבנים" — הרי זה נכון, עדותן מכוונת, כלומר מתאימה, ומתקבלת בבית דין.

והנה, כליו כמו ארנקי, הם דברים חיצונים ואינם בגוף העדות, ומה רבותיה של דברי רבא שבדיני ממונות עדותן קיימת, הלא גם בדיני נפשות עדותן קיימת?

ומתרצינן: גברא אנברא קא רמית?! האם לא-א הנך מקשה סתירה מדברי רב חסדא על דברי רב יהודה.

רב יהודה חולק על רב חסדא וסובר שבדיני נפשות באחד אומר כליו שחורים והשני אומר לבנים, בטלה העדות, ובא להשיענו שבדוגמתה, בדיני ממונות בארנקי שחורה

והדבר ברור שאם הכחישו זה את זה בפרטים צדדים ומשניים שאין להם שייכות לגוף העדות, אין זה בגדר הכחשה, כשם שברור שאם הכחישו זה את זה בדברים עיקריים שבגוף העדות, הוכחשה העדות.

והגמרא דנה מהי הגדרת דברים עיקריים ומשניים. ויש בכך מקרים שונים וסברות שונות.

אמר רב יהודה: עדות המכחשת זו את זו בבדיקת — כשרה בדיני ממונות.

אמר רבא: מסתברא מילתיה מובנים דברי דרב יהודה — במקרה שעד אחד אומר: "ראיתי שמסר לו מעות בארנקי שחורה", ואחד אומר: "בארנקי לבנה", כיון שהארנקי אינה מ"גוף" העדות —

אבל, אם אחד אומר: "ראיתי שמסר לו מנה שחור"⁽²⁵⁾, ואחד אומר: "מנה לבן", —

אין מצרפין והם עדות מוכחשת, הואיל ומכחישים זה את זה בעיקר גוף העדות.

ותמהינן: וארנקי שחורה בדיני נפשות לא?! כלומר, האם כשיכחישו זה את זה אף ב"דיני נפשות" בדבר חיצוני שאינו בגוף העדות, וחיצוניותו מן גוף העדות תהיה כחיצוניות ארנקי שחורה, האם לא תתקבל

להזימן, ולכן בטלה העדות. אלא, שרש"י הביא דין הזמה ל"אות" ו"סימן" שחקירות חמורים הם.

25. שחור הוא מנה שהשחיר מחמת יושנו. יד רמ"ה.

בדיקות, שאף בדיני נפשות אם אחד אמר או שניהם אמרו: "איני יודע" אינם מוכחשים, לכן הקיל עליהם רב יהודה ושאר האמוראים בסוגייתנו.

ומה שכתב רש"י: "שאיין דין הזמה תלויה בהן", לא התכוון לומר — כדעת הש"ך — שאילו הוכחשו בחקירות חסר בהם האפשרות

ולבנה, עדותן קיימת.

נהרדעי אמרי: אפילו אחד אומר: "מנה שחור" ואחד אומר: "מנה לבן" מצטרפים לעדות אחת.

הגמרא מבארת דברי נהרדעי.

כמו שאמרנו אמרו כן נהרדעי.

אם תאמר: כרבי יהושע בן קרחה הסובר שאם שניהם מעידים על "חיוב" מנה — מצטרפין.

אינו דומה לדין רבי יהושע בן קרחה. כי —

אימר דשמעת ליה לרבי יהושע בן קרחה אימתי אמר את דינו שמצטרפים, רק היכא דלא מכחשו אהרדי שאין העדים "מכחישים" זה את זה, העד האומר באחד בשבת, אינו אומר שבשני בשבת לא ראה עד השני, אלא, כל אחד מעיד על מה שהוא ראה, וכיון שמבין שניהם יוצא חיוב מנה, אפשר לצרף עדותן —

אבל, היכא דמכחשי אהרדי שהם מכחישין זה את זה, והעד בעל השחור אומר שהיה שחור ולא לבן, ולדבריו העד השני מוכחש, מי אמר, האם נשמע שרבי יהושע בר קרחה יסבור שמצטרפין?! הלא חילוק נכון יש בין

שתי הלכות אלו.

ומתרצינן: אלא, הוא נהרדעי דאמר כי האי תנא כמו תנא זה.

דתניא:

התנא של המשנה (נזיר כ א) אומר: מי שהיו שתי כיתי עדים מעידות אותו. אלו מעידים שנזר שנים ואלו מעידים שנזר חמש, בית שמאי אומרים: נחלקה העדות, ואין כאן נזירות. ובית הלל אומרים: יש בכלל חמש — שנים, שיהא נזיר שנים.

ובברייתא חולק רבי שמעון בן אלעזר על התנא של המשנה.

אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על שתי כיתי עדים שאחת אומרת מאתים ואחת אומרת מנה, ובית שמאי מודים שלא נחלקה עדותם, הואיל שיש בכלל מאתים — מנה, על מנה אחת יש שתי כתות עדים, שאינם מכחישין זו את זו, והכחשתן היא רק על המנה השני.

על מה נחלקו? על כת אחת, ואחד מהעדים אומר מנה והשני מאתים. שבית שמאי אומרים: נחלקה עדותן, אחד מהעדים הוא שקרן, ואין כאן עדות⁽¹⁾. ובית הלל אומרים: מצרפים אותם לעדות על אותו מנה, כי יש

כשפסולותו ידוע כגון מומר עבריין וגזלן, בניגוד לכאן שאין כאן "פסול ידוע".

ב. יתכן שבית שמאי אינם סוברים את הדין של "נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה" בהעד הנוסף על שני עדים.

ג. כאן אינם כת אחת, היות שלא באו ביחד, ואין כאן צירוף של קרוב או פסול.

ד. ועוד סיבה שאין כאן צירוף, הואיל ואינם

1. מקשים התוס' (ד"ה ובית) על דעת בית שמאי. אם הם סוברים בכת אחת שהם מוכחשים, איך מצרפם בשתי כיתי עדות, הלא בארבעת העדים האלו ישנם מוכחשין, ואם כן יש פסול בעדים, והלא שנינו: "נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה".

ומתרצים כמה תירוצים.

א. "פסול" הפוסל את כל העדות הוא רק

בכלל מאתיים — מנה(2).

ונהרדעי סוברים כדעת בית הלל לפי רבי שמעון בן אלעזר, לכן סוברים שאפשר לצרף אפילו מנה שחור ומנה לבן(3).

עד כאן ביארה הגמרא בשני עדים המכחישים זה את זה בסכום המעות, או בשחור ולבן, עתה דנה הגמרא בחבית של יין ובחבית של שמן.

עד אחד אומר: "שמעתי שהודה לו חבית של יין", ואחד אומר: "שמעתי שהודה לו חבית של שמן". האם הם עדות מוכחשת?

וצדדי הספק הם, כי יתכן לומר שזו הוי הכחשה, כיון שהם שני מינים, או לא.

הוי עוברא כזו, ואתי ובאו בעלי הדין להתדיין לקמיה לפני דרבי אמי.

צירף רב אמי עדותם, וחיביה לשלם, אבל

לא חבית של שמן, שהוא יקר יותר משל יין, אלא, חיביה רבי אמי לשלומי ליה חביתא דהמרא חבית יין מיגו חביתא דמשהא מתוך חבית של שמן.

כלומר שדימהו למנה ומאתיים, שמבואר שנותן לו מנה, כי יש בכלל מאתיים — מנה, כן סבר שיש בכלל שמן — יין.

ותמהינן: כמו מאן, לאיזה דין סבר לדמותו

—

אם תאמר: סבר ששמן ויין דומה כמו הדין של רבי שמעון בן אלעזר לדעת בית הלל שבמנה ומאתיים מצרפים עדותם על מנה!?

אינו דומה זה לזה. כי —

אימר אימתי דאמר רבי שמעון בן אלעזר, רק חיבא דיש בכלל מאתיים מנה, ועל ה"מנה" מצרפין העדות, כי הוא אותו המין.

בצד אחד של עדות, אלא אדרבה, מכחישין זה את זה.

2. סברת בית הלל — כתבו היר"מ והנמוקי יוסף — היא, כיון שבין מנה למאתיים אפשר לטעות, לכן מצרפין עדותן על מנה.

אבל רבינו יונה בחידושי חולק, וסובר דאין תולין מנה ומאתיים בטעות, ואין עדים טועין בכך. וטעם בית הלל, לדבריו, הוא, משום שעתה הם עדיין כשרים. ויפסלו רק אחרי העדות.

והתוס' (ד"ה שבית הובא בהערה הקודמת) חולקים על רבינו יונה. דהם מקשים למה מצטרפים לבית שמאי, הרי כת אחת פסולים. ואילו לדעת רבינו יונה, אין כאן פסולים, דעדיין אינם פסולים, ויפסלו רק מכאן ולהבא. ודו"ק.

3. כתבו התוס' (ד"ה הוא) אין הכוונה שנהרדעי סוברים כרבי שמעון בן אלעזר, ואילו רב יהודה אינו סובר. והתוס' מוכיחים מסוגיא אחרת שגם רב יהודה סובר כרבי שמעון בן אלעזר.

אלא, שבהא גופא נחלקו, אם מנה שחור ומנה לבן הוא דוגמת מנה ומאתיים, ונצרפם — וזו דעת נהרדעי, ואילו רב יהודה סובר שאין שני הדברים דומים, כי מנה ומאתיים, על מנה האחד אין הכחשה בכלל, ואילו מנה שחור אינו לבן, ואי אפשר לצרפם אף לדעת רבי שמעון בן אלעזר.

והר"ן בחידושי מוסף ביאור: נהרדעי סוברים, שכיון שחכמים בטלו דרישה וחקירה בדיני ממונות, לכן אף שהכחישו זה את זה בגוף העדות, אינה הכחשה. ואילו אחד מן העדים לא היה יודע להשיב אם המנה היה שחור או לבן

אבל, **כי האי גוונא מי אמר?**! הרי הם שני מינים, ומה שמעיד זה מכחישו עד השני, ואיך צירפם רבי אמי (4)?!

ומתצינן: **לא** מדובר שהעדים העידו על הודאת שמן ויין, כי אז אכן העדות בטלה, אלא, **צריכא**, המעשה היה לדמי, דמי שמן ויין, האחד העיד שהודה לו שווי חבית שמן, והשני העיד שהודה לו שווי חבית של יין, ועל זה חייב רב אמי לשלם דמי יין, כמו במנה ומאתיים.

הגמרא דנה בדין אחר. שני עדים העידו על הלוואת מנה, רק שנחלקו במקום ההלוואה [ואין (5) מדובר במקום אחר לגמרי, כי אז בלי ספק דינה כעדות מוכחשת, שהרי הוכחשו בחקירות, ולא יוכלו לקיים הזמה, אלא במקומות שונים באותו מקום].

עד **אחד אומר:** "ראיתי שהלווה מנה **בדיוטא העליונה**" [עלייה הבולטת לרשות

הרבים על פני רוחב הבית, ובני רשות הרבים עוברים תחתיה] ואחד אומר: **"בדיוטא התחתונה"**.

והאיבעיא היא הם, אם מצרפין עדותן.

אמר רבי הנינא: מעשה כזה **בא לפני רבי**. וצירף עדותן. כדעת רב יהודה הסובר שעדות המכחישות זו את זו בכדיקות — עדותן קיימת (6).

שנינו במשנתנו: **ומניין לכשיצא כו'**

תנו רבנן: מניין אנו למדים להלכה זו:

לכשיצא הדיין מבית הדין, לא יאמר לבעל הדין שיצא חייב בדין: "הריני מזכה וחבירי מחייבין, אבל מה אעשה שחבירי רבו עלי".

תלמוד לומר: **לא תלך רכיל בעמך**. ועוד מקרא **אומר:** **הולך רכיל מגלה סוד**.

אבל הרמב"ם כתב במפורש שהעדות בטלה משום שהוכחשו. וזה לשונו (פרק ג' מהל' עדות הלכה ג'): וכך אם אמר האחד חבית של יין הלווה, והשני אומר של שמן היתה — עדותן בטילה שהרי הוכחשו בדרישה. הבית חדש חולק על הבית יוסף, וסובר שגם לדעת רש"י בטלה העדות משום דהוכחשו, ואינו חייב ליטבע להכחיש את העד.

5. כן כתבו היד רמ"ה והטור. עיין בשו"ת רבי בצלאל אשכנזי (סימן ד').

6. רש"י כתב שצירפן גם משום שסובר כרבי יהושע בן קרחה, הסובר שאין העדים צריכין לראות מעשה אחד, וגם משום שסובר כרב יהודה.

היו מצרפים עדותו, לכן אף אם הכחישו זה את זה, דאין מוטל על העדים אלא לדעת סכום המעות.

ורבא אליבא דרב יהודה חולק, וסובר שלא הפקיעו דיני ממונות מדרישה וחקירה מכל וכל, ולכן הם כעדות מוכחשת.

4. פירש רש"י: כהאי גוונא דתרי מילי נינהו וכולי האי מוכחשו אהדדי מי אמר.

וכתב עליו הבית יוסף (סימן ל'): ונראה לומר: דמכחשי דנקט רש"י — לאו דוקא, שאין זו מכלל החקירות והדרישות. אבל עדותן בטלה, לפי שאין על כל חבית אלא עד אחד, ולכן עדותן בטלה מלחייבו לשלם. אבל חייב ליטבע שבועת התורה [=שבועת עד אחד] שעד אחד מחייבו שבועה.

לו: כל ראיות שיש לך, הבא אותם מיכן עד שלוש יום” —

מצא [גירסת הב"ח: הביא] בתוך שלושים יום — סותר את הדין. אבל אם הביא לאחר שלושים יום — אינו סותר, אלו הם דברי חכמים. והטעם⁽⁷⁾, כי הם חוששים שמא מביא עדי שקר או זייף שטר, כיון שלא הביאם מקודם לכן.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: מזה יעשה זה הבעל דין, שלא מצא בתוך שלושים, ומצא לאחר שלושים? ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, יכול להביאם.

ב. אמר [אמר] לו: “הבא עדים”. ואמר בעל הדין: “אין לי עדים”. אמר [אמר] לו: “הבא ראיה”, ואמר בעל הדין: “אין לי ראיה”. ולאחר זמן הביא ראיה ומצא עדים —

הרי זה אינו כלום, כיון שאמר: “אין לי”, חוששין שמא זייף שטר הראיה או שכר עדי

ומספרת הגמרא: ההוא תלמידא תלמיד אחד דנפיק עליה קלא יצא עליו שמועה, דהוא גלי מילתא מגלה דברים — דברי לשון הרע — דאיתמר בי מדרשא שנאמרו בבית המדרש, בתר עשרין ותרתין שני אחרי עשרים ושתיים שנה, אפקיה רב אמי מבי מדרשא, הוציאו רב אמי מבית המדרש, כי אמר: דין זה האיש גליא רזא מגלה סודות.

מתניתין:

משנתנו עוסקת במי שבית דין פסקו לו את הדין, ונתחייב, ואחרי כן מצא לזכותו עדים או ראיה שלא היו לו בשעת פסק הדין, אם יכול להביאם ולהחזיר את הדין. ויש בהלכה זו כמה אופנים.

כל זמן שמביא ראיה — סותר את הדין, ובית דין ידונוהו מחדש, ואם יזכהו — הרי הוא זכאי.

א. אמר בית דין [או גרסינן: אמרו הדיינים]

אומר שהם מעידים על אותו המעשה, ואיך נצרפם.

ולכן מבאר רש"י שפסקו כרבי יהושע בן קרחה הסובר, שאכן, אין צריכים בידינו ממונות שיעידו שניהם דבר אחד, ואף אם נצרף שני מעשים — היות ובין שניהם יוצא חיוב מנה, מצטרפים.

7. כן כתב היד רמ"ה.

המאירי מבאר דעת חכמים: “שכר הפקיעו הבית דין כל זכותיו”, ורשב"ג סובר, כי מאחר שהבית דין לא קבלו ממנו ב”קנין” שמוותר על זכותיו, זכותיו אינן בטלות ויכול להביאם.

והקשו הגר”א (סימן ל’ ס”ק י”ב) והרש”ש והערוך לנר, דכאן הרי שניהם מעידים על הלואה אחת, אלא שהוכחשו בבדיקות, ומה השייכות למחלוקת של רבי יהושע בן קרחה וחכמים. הם חולקים בהלואה אחר הלואה בשני ימים, ואילו כאן מעידים על אותה הלואה.

והגאון רבי שמעון שקופ בספרו שערי יושר (שער ו’ פרק ז’) מבאר, דרש”י סובר שאין מספיק לומר שסוברים כרבי שמעון בן אלעזר, דבכך רק מתרצים שטעו בין שחור ללבן או בין דיוטא עליונא ותחתונה, ולתרץ דבריהם שאינם שקרנים ופסולי עדות אלא טועים, [ועיין בהערה ב’]. אבל עדיין אין דברי העדים מכוונים, שמי

שקר. אלו הם דברי חכמים⁽⁸⁾.

אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה יעשה זה, שלא היה יודע שיש לו עדים ומצא עדים, או לא היה יודע שיש לו ראיה ומצא ראיה. ולדעת רבן שמעון בן גמליאל, יכול להביאם. ומה שאמר שאין לו עדים הוא משום שכך סבר, ועתה נודע לו שאכן יש לו.

ג. ראה בעל דין שמתחייב בדין, ואמר: "קרבו [קירבו] פלוני ופלוני הנמצאים קרוב לבית דין, ויעידוני". או שהוציא שטר ראיה מתחת אפונדתו חגורתו —

בהלכה זו מודה רבן שמעון בן גמליאל לחכמים הסוברים: הרי זה אינו כלום. כיון שידע בהם, למה לא הביאם מקודם, משמע שהם שקרנים, וחשב שלא יצטרך להם ופחד להביאם, וכשראה שנתחייב — מביא אותם, לכן, אינו כלום.

גמרא:

שנינו ברישא של המשנה מחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים, כשבית דין הגבילו אותו לשלושים יום להביא ראיותיו. חכמים סוברים שאינו יכול להביאם אחרי שלושים יום, ורבן שמעון בן גמליאל סובר שיכול להביאם.

על הלכה זו אמר רבה בר רב הונא: הלכה כרבי שמעון בן גמליאל, כיון שלא אמר "אין לי", יכול להביאם אחר שלושים יום, כי "מה יעשה זה שלא מצא בתוך שלושים ומצא לאחר שלושים".

ועוד אמר רבה בר רב הונא על הלכה זו: אין הלכה כדברי חכמים.

ומקשינן: פשיטא, כיון דאמר רבה בר רב הונא: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, ממילא ידענא, מאיליו ידוע, דאין הלכה כחכמים ומה הצורך להשמיענו זאת?

ומתרצינן: אם היה משמיענו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בלבד — מהו דתימא היה נשמע לומר, הני מילי — לכתחילה, אם חייבוהו בית דין, ואחרי שלושים יום מצא והביא עדים פוטרים אותו, כדברי רבן שמעון בן גמליאל, —

אבל דיעבד אם בית דין לא פסקו כרבן שמעון בן גמליאל, אלא כחכמים, ולא נתנוהו להביא את ראיותיו, וחייבוהו לפרוע ופרע, — שפיר דמו, ולא יחזירוהו לו את ממוןו

לכן, קמשמע לן רבה בהדגשה יתירה "אין הלכה כחכמים", להשמיענו שאף דאי עביד כחכמים, מהדרינן ליה, יחזירו את הדין⁽⁹⁾,

8. מדברי רש"י שכתב: "שכיון שהיה יודע בהן ואמר אין לי ודאי שקרנים הם". משמע שטעם חכמים הוא, משום שאיבד אמינותו.

אבל היד רמ"ה כתב: "שהרי הודה לו", משמע שסובר שטעם חכמים הוא, משום "הודאת בעל דין".

9. כן מפרש היד רמה, וכן משמע ברש"י [עיין הערה הבאה].

ולדבריהם הפירוש של בדיעבד הוא: אם פסקו כחכמים.

אבל "בעל המאור" מפרש בדיעבד: אם כבר עשו מעשה וחייבוהו לשלם כיון שלא מצא

ויחזירו לו ממונו.

שנינו במשנתנו: אמר לו הבא עדים וכו' אמר רשב"ג וכו'.

בהלכה השניה ["ראיה אחרונה"] נחלקו חכמים ורבן שמעון בן גמליאל, באם אמר לבית דין: "אין לי ראיה", ואחר כך מצא. חכמים סוברים שאינו יכול להביאם, ורבן שמעון בן גמליאל סובר שיכול להביאם.

על הלכה זו אמר רבה בר רב הונא: הלכה כדברי חכמים, כיון שאמר "אין לי" — חוששין שעתה מביא עדי שקר או ראיה מזויפת.

ועוד אמר רב בר רב הונא: אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

ומקשינן: פשיטא, כיון דאמר: הלכה כדברי חכמים, ממילא ידעינן דאין הלכה כרבן שמעון ומה הצורך להשמיענו זאת(10)?

ומתריצין: הא קמשמע לוי רבה משמיענו, דבהלכה החיא של "ראיה אחרונה" [ההלכה השניה של משנתנו] שמביא ראיה אחרי

שאמר "אין לי", אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, הא בכוליהו בכל שאר המקומות הלכה כרבן שמעון בן גמליאל, אף במקום שחולק עם החכמים. ולכן אמר רבה בהדגשה יתירה "אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל".

מסקנא זו היא לאפוקי בניגוד מהא דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

כל מקום ששנה רבן בן גמליאל במשנתנו — הלכה כמותו, חוץ משלשת הלכות האלו:

א. ערב (בבא בתרא קעג ב) ב. וצידן (גיטין עד א) ג. וראיה אחרונה ההלכה השניה של משנתנו.

ואילו לדעת רב הונא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אף בערב וצידן.

הלכה זו אמורה כבעל דין בעצמו, ודנה הגמרא בבנו.

ההוא ינוקא קטן דתבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן.

עדים, אפשר לכתחילה "לסמוך" על החכמים, ולא יחזירו את הדין.

10. כתב רש"י: כאן לא שייך לתרץ שהיתה הוה אמינא שבדיעבד הלכה כרשב"ג. משום, דבשלמא ברישא עשו כרבים נגד היחיד, שייך לומר — כהוה אמינא — שבדיעבד אין מחזירין את הדין. בניגוד לכאן שעשו כיחיד נגד הרבים, למה יעלה על הדעת לומר, שבדיעבד יפסקו כיחיד נגד הרבים, אם ההלכה כרבים?!

אבל בעל המאור לשיטתו בהערה הקודמת,

שפירוש בדיעבד הוא שכבר שילם, כתב לתרץ: אם ירצו לתרץ כתירוץ הקודם יצטרכו לומר בהיפוך. כלומר, הוה אמינא שאם כבר שילם מה שחייבוהו בית דין, אז הלכה כחכמים, ויחזירו לו, כדברי חכמים. אבל לכתחלה, אם עדיין לא שילם, אפשר לסמוך על רשב"ג ולא יחייבוהו לשלם.

ולא מסתבר לומר כן, שהיתה הוה אמינא שהמשנה מדברת בדיעבד, אדרבה, מן הסתם כל הדינים שבמשנה הם לכתחילה. לכן לא תירצו כן: הוה אמינא בדיעבד אבל לכתחילה — לא. ועיין בחידושי הר"ן, וב"תורת חיים".

אמרה ליה להמלוה: "ידענא כהאי שטרא יודעת אני בזה השטר דפריע הוה שכבר פרעו הלוה".

והמלוה מכחישה, ובאו להתדיין לפני רב נחמן.

הימנה האמין לה רב נחמן. כמו שיבואר.

אמר ליה רבא לרב נחמן: כמאן כדברי מי אתה מאמינה, האם כדברי רבי, דאמר: "אותיות נקנות במסירה".

המוכר לחבירו "אותיות", דהיינו שטר חוב, והקונה יקנה את השטר ואת החוב הכתוב בו, והלוה יפרע לו, באיזה מעשה קנין מקנה המוכר את השטר?

חכמים סוברים: "אותיות נקנות בשטר", דהיינו: שהמוכר יכתוב שטר אחר, שטר מכירה, ובו כתוב שמוכר לו את החוב, ובלי שיכתוב לו שטר לא קנה את החוב אלא את הנייר בלבד.

רבי סובר: אינו צריך לכתוב שטר אחר, אלא שעצם ה"מסירה" מידו, לידו, הוא ה"מעשה קנין".

והנה בעובדה זו לא היה לה להאשה שטר מכירה להראות שמכרו לה את השטר, אלא, היות והשטר בידה, מוכח שמסרוהו לה.

אמר ליה רב נחמן להקטן: "אית לך סהדי" האם יש לך עדים? אמר ליה הקטן לרב נחמן: "לא". וחזר ושאלו: "אית לך ראייה" האם יש לך ראייה? אמר ליה: "לא".

חייביה רב נחמן⁽¹¹⁾.

הוה קא בכי בכה הקטן ואזיל והמשיך לבכות.

שמעוהו הנך אינשי אנשים שמעו את בכיו. אמרו ליה האנשים להקטן: "אנן אנו ידעינן יודעים במילי דאבוך בעסקי אביך, ואנו נבוא להוכיח את זכותך.

אמר רב נחמן: אף שנפסקה ההלכה כחכמים, שאם אמר "אין לי" אינו יכול להביא ראיות חדשות, כהא במקרה שלפנינו אפילו רבנן מודו, ויכול להביאם, משום דינוקא במילי דאבוה לא ידע, ולכן אמר "אין לי", ואין כאן חשש משקר, אלא שאכן לא ידע, ועתה נודע לו מפי אחרים שיש לו ראיות.

הגמרא מספרת עוד עובדא.

ההיא איבתא האשה היא דנפק שטרא מתותי ידה שיצא שטר הלואה מתחת ידיה, כלומר, שהחזיקה שטר לא שלה, וטענה שהמלוה והלוה מסרוהו לה לשומרו.

11. התוס' התקשו על עובדה זו משני טעמים. האחד, הלא שנינו: "אין נזקקים לנכסי יתומים?"

ומתריצים: רב נחמן אינו סובר כן, אלא סובר כרב האומר: יתומים האוכלים ממעות שאינם שלהם [היינו שמנצלים את זכותם שאין דנים אותם] ילכו להם אחרי מורישיהם [לשון הענשה

בגוזמא], ולכן דנם. ועוד מקשים, הלא לא מקבלים עדים שלא בפני בעל דין, ולקטן אין מעמד של "בעל דין". ומתריצים: שסובר שישנם מקרים שמקבלים, כגון אם בעל הדין או העדים הם חולים, כמבואר במקום אחר. ולכן קיבל רב נחמן עדים שלא בפני בעל הדין.

ומעתה, לדעת רבי השטר חוב הוא שלה, לכן נאמנת לומר שהוא פרוע⁽¹²⁾, ולכן מבואר מדוע האמינה רב נחמן. אבל לדברי חכמים, למה האמינה, איזה זכות יש לה בהשטר.

ותמה רבא, האם הנך סובר כמו רבי?!

אמר ליה רב נחמן לרבא: שאני הכא כאן יש סיבה מיוחדת להאמינה, משום דאי בעיא אם היתה רצונה לקפח את המלוה – קלתיה, יכלה לשרוף את השטר, והמלוה יקופח בכל מקרה, ומה לה לשקר, לכן יש להאמינה.

הגמרא מביאה גירסא אחרת בעובדא זו, ובוויכוח של רב נחמן ורבא.

איכא דאמרי: לא הימנה רב נחמן.

אמר ליה רבא לרב נחמן: ולמה לא נאמינה "הא אי בעיא קלתיה". כנ"ל.

ב-לא

ומתרץ לו רב נחמן: כיון דהשטר הזה

איתחזק בבי דינא, כבר היה בבית דין והם כתבו עליו "הנפק", והוא אישור בית דין שהשטר כשר ואינו מזויף – לכן, **"איבעיא קלתיה" לא אמרינן**, שאין בכוחה להפקיע מעשה בית דין⁽¹³⁾.

רבא ממשיך להקשות, שיאמינה מדין "שליש". והיינו, כיון ששניהם המלוה והלוה מודים שמסרו השטר בידה בתורת איש "שלישי" המקובל עליהם ונאמן עליהם, לא יכול המלוה לבוא ולערער על אמינותה. ורבא למד כן מברייתא.

איתביה רבא לרב נחמן: שנינו ברייתא –

סימפון, "שובר", והוא שטר שכותב המלוה ללוה שאכן פרעו להחוב, והשטר "שובר" את החוב –

והסימפון נמצא בידי הלוה והמלוה טוען שאינו נכון, והשטר מזויף –

אם הוא סימפון **שיש עליו חתימת עדים – יתקיים בחותמיו** יאשרוהו ככל אישור

12. רש"י מפרש שכיון שאותיות נקנית במסירה, אם כן השטר הוא שלה.

והרי"ף מפרש, שכיון שאותיות נקנות במסירה, לכן יש לה "נאמנות" לומר שהוא פרוע "מגו", דאם רצתה לשקר היתה אומרת שהשטר שלה.

13. הקשו התוס', ומה בכך שאושר בבית דין, מכל מקום נאמנת ב"מגו" דאי בעי קלתיה.

ומפרשים, שהשטר נמצא עתה בבית דין, לכן אין לה "מגו", ד"עתה" אינה יכולה לשרוף, ואין לה נאמנות על למפרע שהיתה "יכולה" לשרוף. והתוס' במסכת בבא בתרא (ל א) מוכיחים מכאן ד"מגו למפרע לא אמרינן".

ועוד מתרצים: לא היתה כאן חקירת עדים, אלא ביורר על שטר, ואת השטר אפשר לקיים שלא בפני בעל דין.

מדברים אלו משמע, שמדובר כאן בקטן ממש.

אבל הרמ"ה והרמב"ם סוברים, דעתה הוא גדול, אלא שבשעת ירושתו היה קטן, ולכן אינו יודע בעסקי אביו.

הרא"ש מקשה וחולק על שיטה זו, וסובר שאם הוא עתה גדול, הריהו מכין עצמו היטיב לקראת המשפט, ולא בחנם אמר "אין לי".

ורבינו יונה והר"ן סוברים עוד, שאף אם היה גדול בעת ירושתו, גם כן אינו יודע בעסקי אביו.